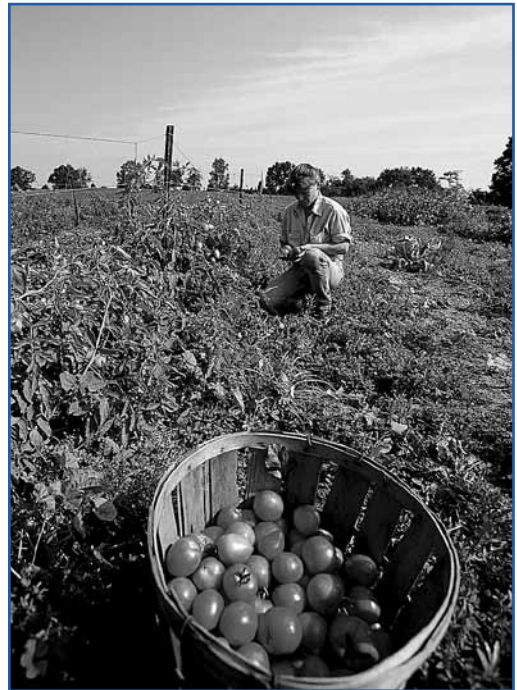

ვმომ-ს „რაუნდები“ და საქართველოს სატარიფო პოლიტიკა

„მთავრობას იმისთანა წვობილება უნდა ჰქონდეს, რომ ერთის გზით თავისი საფასის მეურნეობის ნამდვილს, უტყუარს და აუცილებელ საჭიროებას დღემოდამ ჰკრძინოდეს, და მეორეს გზით – შინა იყოს ფულით, ცოდნით, რჩევით და უყოფნებლივ შეწყობა მიაშველოს იქ მანინც, სადა კერძო ბირთა შეძლება ვერ განვადება.“

ილია ჭავჭავაძე

თანამედროვე მსოფლიოში ეკონომიკის ყველაზე რეგულირებადი დარგი სოფლის მეურნეობაა, რის გამოც, საკმაოდ დიდი ხნის განმავლობაში ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის (ვმო) ეგიდით ჩატარებულ „რაუნდებში“ სოფლის მეურნეობა საერთოდ არ განიხილებოდა. თითოეული ქვეყანა, თუ ქვეყანათა ჯგუფი სოფლის მეურნეობის პროდუქტიულობის ამალტუბის, მოსახლეობისთვის შესაბამისი ცხოვრების დონისა და მისატები ფასებით სასურსათო პროდუქტებით უზრუნველყოფის მიზნით, თავად ანესებდა საკუთარი თამამის წესებს.

SOS!

ივნისი | 2010

ასე მაგალითად, ევროკავშირში სადღესოდ სოფლის მეურნეობის იმპორტზე საბაჟო მოსაკრებლების საშუალო მაჩვენებელი 62%-მდეა, რაც იმის მიმანიშნებელია, რომ კავშირის წევრ ქვეყნებში ზედმეტად დაცული შიდა ბაზარია შექმნილი. ანალოგიურ მდგომარეობაა განვითარებული ეკონომიკის მქონე ბევრ ქვეყანაში (იაპონია, შვეიცარია და ა.შ.), განვითარებად ქვეყნებში, შეიძლება ითქვას, საპირისპირო ვითარებაა. ამ კონტექსტში გასაგებია, რომ განვითარებული აგრარული სექტორის მქონე ქვეყნებში დღეისათვის ძირითადი აქცენტი ექსპორტის ფინანსურ მხარდაჭერაზე კეთდება, რისთვისაც ევროგაერთიანების ბიუჯეტის ნახევარზე მეტი იხარჯება. მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირმა უკანასკნელ წლებში მნიშვნელოვნად შეამცირა ექსპორტის სუბსიდირებაზე გამოყოფილი თანხების მოცულობა,

ამ მხრივ გაწეული ხარჯები კვლავაც მაღალია და ის რამდენიმე მლრდ. აშშ დოლარს შეადგენს. ამ მასშტაბით ექსპორტის სახელმწიფო მხარდაჭერა ხელოვნურად ამალტებს ეროვნული აგრომწარმოებლების კონკურენტუნარიანობას საგარეო ბაზარზე, ამახინჯებს საერთაშორისო ვაჭრობას და არსებით გაგლენას ახდენს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ფასებზე.

საყოველთაო აზრით, მაღალგანვითარებული ეკონომიკის მქონე დასავლეთის სახელმწიფოებში ფერმერთა სუბსიდირების სისტემა მართალია, ეხმარება შედარებით ღარიბ იმპორტიორ ქვეყნებს იმპორტის გაიაფებაში, მაგრამ დაბალი (სუბსიდირებული) ფასები სურსათზე ბევრ განვითარებად ქვეყანას აიძულებს ხელი აიღოს საკუთარი სურსათის წარმოებაზე, რაც საბოლოო ანგარიშით, მსოფლიოში სურსათის წარმოების შემცირებას

და მასზე ფასების გარდუვალ ზრდას განაპირობებს.

სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე ბაზრების ლიბერალიზაციის მიმართულებით პირველი ნაბიჯი გადაიდგა GATT-ის „ურუგვაის რაუნდის“ მართონულ მოლაპარაკებაზე (1986-1994 წწ.), სადაც პირველ მრავალმხრივ შეთანხმებას მიალწიეს. შეთანხმებაში განსაზღვრული იყო ვმო-ს წევრი ქვეყნების ვალდებულებები საექსპორტო სუბსიდიების შემცირებისა და სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ბაზრებზე თავისუფლად დაშვების შესახებ. ეს შეთანხმება შეფასდა, როგორც წარმატება, რადგან პირველად გახდა შესაძლებელი აგრარული სექტორის ჩართვა ვაჭრობის მსოფლიო სისტემაში. მიუხედავად ამისა, დღეისათვის ბარიერები აგრარული პროდუქციით ვაჭრობაში კვლავ ძალზე მაღალია.

სოფლის მეურნეობაში პროტექციონიზმის დონის გან-

საზღვრისთვის გამოიყენება მეწარმეთა მხარდაჭერის მანევრები (PSE), რომელიც აბსოლუტურ გამოხატულებაში გვიჩვენებს მომხმარებლისა და გადასახადის გადამხდელების მიერ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მწარმოებლებისთვის გადახდილი თანხების მოცულობას. PSE როგორც ინდიკატორი მოიცავს ყველა ეკონომიკურ-პოლიტიკურ ღონისძიებას მიუხედავად მათი მიზნებისა და გავლენისა სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების მოცულობასა და მეწარმეთა შემოსავლებზე.

პროტექციონისტური ღონისძიებებით (ყველა სახის პროდუქციაზე) ევროკავშირს წამყვანი ადგილი უკავია შვეიცარიისა და იაპონიის შემდეგ. აქ ცალკეული პროდუქტები მნიშვნელოვნადაა სუბსიდირებული, მაშინ, როდესაც ზოგ პროდუქტზე პროტექციონისტური ღონისძიებები თითქმის არ ვრცელდება. ასე მაგალითად, ევროკავშირში პროცენტული PSE 2001 წელს შეადგენდა: პირუტყვის ხორცზე 73%-ს, შაქარზე – 44%-ს და რძეზე – 41%-ს. ამავე დროს ეს მაჩვენებელი ღორის ხორცზე მხოლოდ 20%-ის ტოლი იყო, ხო-

ლო ალკოჰოლური პროდუქცია და კარტოფილი საერთოდ არ სუბსიდირდებოდა.

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ მიუხედავად ურუგვაის რაუნდზე მიღწეული მრავალმხრივი შეთანხმებისა, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების მიხედვით PSE-ს მოცულობა 1986-2001 წლებში ძალიან უმნიშვნელოდ შემცირდა.

ურუგვაის რაუნდზე ემო-ს წვერი ქვეყნის მინისტრები შეთანხმდნენ იმის თაობაზე, რომ 2000 წლისათვის დაეწყოთ ახალი მოლაპარაკებები სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ბაზრის შემდგომი ლიბერალიზაციაზე. ასეთი მოლაპარაკება მართლაც დაიწყო 2001 წელს (ყატარი, დოჰა, 9-14 ნოემბერი, 2001), რომელიც **დოჰას რაუნდის** სახელითაა ცნობილი. მიღებული დეკლარაციის გრძელვადიანი მიზანი სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ბაზარზე სამართლიან კონკურენციაზე დამყარებული სავაჭრო სისტემის ჩამოყალიბება გახდა. **რაც თბიქტურად მოითხოვს ბაზარზე შესვლის თავისუფლების ხარისხის ამაღლებას, საექსპორტო პროდუქციის სუბსიდირების თანდათანობით შემცირებას (ან სრულად გაუქმება)**

და ვაჭრობის დამმახინჯებელი შიდა მხარდაჭერის ღონისძიებათა შემცირების გაგრძელება.

ასეთი მიზანსწრაფვა განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნებისთვის ერთნაირად მისაღები არ აღმოჩნდა. ასე მაგალითად, ევროკავშირი (მასზე მსოფლიოში სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების სტიმულირებისთვის გაცემული სუბსიდიების 90% მოდის), როგორც სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მეორე მსხვილი ექსპორტიორი (ამერიკის შეერთებული შტატების შემდეგ) დაინტერესებულია საგარეო ბაზრებზე შესვლის თავისუფლებითა და მსოფლიო ვაჭრობაში თავისი წილის შენარჩუნებით. აქედან გამომდინარე, დოჰას რაუნდის მოლაპარაკებაზე ევროკავშირი მოითხოვდა საერთო საბაჟო მოსაკრებლები შეემცირებინათ 36%-ით, მაგრამ არაუმეტეს 15%-სა თითოეული სატარიფო ხაზის მიხედვით (ცხადია, რომ უფრო მეტი მასშტაბით შემცირება გამოიწვევს დიდ პრობლემებს ევროკავშირის მაღალპროტექციონისტურ ბაზრებზე, განსაკუთრებით – რძისა და შაქრის ბაზარზე). ამის საპირისპიროდ განვითარებადი ქვეყნები მოითხოვდნენ საბაჟო განაკვეთების უფრო მეტად შემცირებას, რადგან მაღალი განაკვეთები განვითარებად ქვეყნებს არ აძლევს შესაძლებლობას განავითარონ ექსპორტზე ორიენტირებული დარგები – კერძოდ, კვებისა და გადამამუშავებელი მრეწველობა.

დოჰას რაუნდზე ცხარე დისკუსიის საგანს ბაზრებზე თავისუფალი დაშვებისა და საექსპორტო სუბსიდიების გაუქმებასთან ერთად, ასევე, სოფლის მეურნეობისადმი შიდა მხარდაჭერის საკითხი წარმოადგენდა. ევროკავშირი მოითხოვდა შენარჩუნებულიყო ე.წ. „**ლურჯი ყუთის**“ სისტემა (სახელმწიფო პირდაპირი დახმარებები, რომ-

ლებიც არ იწვევს ვაჭრობის დამახინჯებას, ან თუ იწვევს, უმნიშვნელოდ, რადგან, მისი გაუქმება სოფლის მეურნეობის მხარდაჭერის შესაძლებლობას მინიმუმამდე შეამცირებდა.

განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების ინტერესთა მკვეთრი სხვადასხვაობის გამო, დოჰას რაუნდის მოლაპარაკებები 2002 წელს ჩიხში შევიდა.

ვმოს-ს წევრი ქვეყნების მინისტრების მე-5 კონფერენციაზე (კანკუნი, 10-14 სექტემბერი 2003 წ.) მართალია დასაწყისშივე აღინიშნა აგრარულ საკითხებზე შეთანხმების მიღწევის დიდი მნიშვნელობა, მაგრამ კონფერენციის მიმდინარეობის ხუთი დღის განმავლობაში პოზიციების დაახლოება განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებს შორის მაინც ვერ მოხერხდა.

ვმოს-ს ბოლო რაუნდების პერსპექტივები ასე დეტალურად იმიტომ განვიხილეთ, რომ მისგან გაგვეკეთებინა შემდეგი ობიექტური დასკვნები:

- **ბაზარზე თავისუფალი დაშვებისა და საექსპორტო სუბსიდიების გაუქმების საკითხზე** საეჭვოა რომ განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების (ანუ მდიდრებისა და ღარიბების) ინტერესები ოდესმე თანხვედრაში მოვიდეს. ინტერესთა შეუთანხმებლობა მათ შორის ყოველთვის იყო და უნდა ვივარაუდოთ, რომ ასეთად დარჩება პერსპექტივაშიც.

- **პოლიტიკური და ეკონომიკური თვალსაზრისით ძლიერ ინტეგრირებულ თანამედროვე მსოფლიოში ცალკე აღებული განვითარებადი ქვეყნების აგრარული სექტორის აღორძინება (განსაკუთრებით იმ ქვეყნებში რომელთა ეკონომიკის ღიაობის კოეფიციენტი მეტისმეტად მაღალია) სახელმწიფოს აქტიური მხარდაჭერის გარეშე პრაქტიკულად შეუძლებელია.**

- **საექსპორტო სუბსიდიების შემცირება, როგორც წესი, ეკონომიკური თვალსაზრისით გაუმართლებელი მოცულობით სოფლის მეურნეობის წარმოებას შეზღუდავს სურსათის ყველა ექსპორტიორ ქვეყანაში. იმ ქვეყნებს, რომლებსაც არ შეუძლიათ ადგილობრივი წარმოების სურსათის სუბსიდირება, ფასების მეშვეობით შიდა და გარე ბაზრებზე კონკურირების საშუალება მიეცემათ, მაგრამ სხვა მხრივ, აღნიშნული პროცესი გაზრდის სურსათზე მოთხოვნას (შესაბამისად ფასებს), რაც სურსათის იმპორტიორ ქვეყნებს მძიმე ტვირთად დააწვება. გასათვალისწინებელია მეორე არანაკლებ მნიშვნელოვანი ფაქტორიც, კერძოდ, ბიომეურნეობის მასშტაბების გაფართოება, რაც, ასევე სურსათის რაოდენობის შემცირებას და მასზე ფასების ზრდას გამოიწვევს.**

• **განვითარებადი ქვეყნების, მათ შორის საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია, პირველ რიგში, უნდა ითვალისწინებდეს საკუთარი აგრარული პოტენციალის სრულად ამოქმედებას სასურსათო უსაფრთხოების მიღწევადი დონის უზრუნველყოფის მიზნით (ეს სტრატეგია შესაბამის საკანონმდებლო აქტებსა და სახელმწიფოს მიერ დამუშავებულ მიზნობრივ პროგრამებში უნდა აისახოს).**

დღეს მსოფლიოში შექმნილ ვითარებაში ასეთი დასკვნების ობიექტურობა, ვფიქრობთ, საეჭვო აღარ უნდა იყოს. საკამათო შეიძლება გახდეს მხოლოდ საქართველოს ხელი-სუფლების მიერ დაკავებული პოზიცია სურსათის მწარმოებელი დარგების განვითარებისა და სასურსათო პრობლემის მოგვარების მიმართ. მით უფრო იმ სიტუაციაში, როდესაც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასთან არსებული სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის ექსპერტები ღიად აფიქსირებენ საგანგაშო პროგნოზს, 2010-2015 წლებში

მოსალოდნელი გლობალური სასურსათო კრიზისის შესახებ.

ასეთ ვითარებაში შეუძლებელია მთავრობამ არ დაითვალოს ეკონომიკური თუ სოციალური ზარალი, რომელსაც განაპირობებს ის არარაციონალური პოლიტიკა, რომელიც უკვე ორი ათეული წელია ხორციელდება საქართველოში. მით უფრო, რომ პრეცედენტი თუ როგორი ეკონომიკური (მათ შორის აგრარული) პოლიტიკა უნდა გატარდეს ჩვენს ქვეყანაში მსოფლიოში მრავლად არსებობს. ამ მხრივ ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესო და მნიშვნელოვანია ევროკავშირის წევრი ქვეყნების გამოცდილება. კერძოდ, ცნობილია, რომ მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ ევროპის მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი სოფლის მეურნეობაში აღმოჩნდა დასაქმებული. თუმცა, მალე გაირკვა, რომ მატერიალური წარმოების სხვა დარგებში არსებული მაღალი ხელფასები და ცხოვრების შედარებით უკეთესი პირობები მის უმრავლესობას ქალაქისკენ უბიძგებდა. ეს იყო ფრიად ავის მომასწავებელი ვითარების სიგნალი, რომელსაც საბოლოო ანგარიშით, შესაძლოა სოფლების დაცარიელება და ქალაქების სურსათით მომარაგების სრული მოშლა გამოეწვია. საჭირო გახდა მრეწველობის დარგებსა და აგრარულ სექტორში დასაქმებულთა შემოსავლების გარკვეული გამოთანაბრება. რისთვისაც ევროკავშირის ქვეყნებმა დაიწყეს ფერმერებისთვის საჭირო ისეთი საბრუნავი საშუალებების სუბსიდირება როგორიცაა: **საწვავ-საცხები მასალები, მინერალური სასუქები, მცენარეთა ქიმიური დაცვის საშუალებები და სხვ.** ეს პრაქტიკა ცოტაოდენი ცვლილებებით ევროპის ქვეყნებში ფაქტობრივად დღესაც შენარჩუნებულია. თუ რას მიაღწია ამ ქვეყნებმა ასეთი აგრარული

პოლიტიკით, საყოველთაოდ აღიქმადი ცნობილი (შენარჩუნებული სოფლები, კულტურული, თუ ველური ღანღაფტები, განვითარებული ინფრასტრუქტურა, ყოფაცხოვრების მაღალი დონე, სასურსათო პროდუქციის მზარდი ექსპორტი, სასურსათო უშიშროების გარანტირებული დონე), ხოლო, თუ რას მივადწიეთ ჩვენ, ეს შეიძლება ყველასათვის (მათ შორის მთავრობისთვისაც) არ იყოს ცნობილი. მოკლედ რომ ვთქვათ, ეს არის: ახალგაზრდობისგან დაცლილი სოფლები და სამუშაოს არაკვალიფიციური მაძიებლებით გადატვირთული დედაქალაქი; ათასობით ჰექტარი მიტოვებული მაღალპროდუქტიული მიწა (უცხოელ ექსპერტთა შეფასებით, დაახლოებით დამუშავებაში არსებული ინტენსიური სავარგულის 1/3, ანუ, 350.0 ათას ჰა-მდე); პრაქტიკულად ყველა დასახელების სურსათის დიდი ოდენობით იმპორტი (მ.შ. ისეთიც კი, რომელიც ახლო წარსულში ექსპორტის საგანს წარმოადგენდა); დაკარგულია არა მარტო საგარეო, არამედ, საშინაო ბაზარიც კი (შიდა ბაზარზე ადგილობრივი წარმოების სურსათის ფარდობა იმპორტირებულ სურსათთან 1/4-ნაა, რაც ყოველგვარ დასაშვებ ზღვარს არის გადაცილებული). დაბოლოს, ყველა ჩამოთვლილი „სიკეთის“ შედეგი საგარეო ვაჭრობის ბალანსის უზარმაზარ დეფიციტსა (რომელიც ძირითადად სურსათის იმპორტითაა განპირობებული) და ქვეყნის საგარეო ვალშია აკუმულირებული (რომელიც უკვე 2 მლრდ. აშშ დოლარს აჭარბებს).

როგორ მივადწიეთ ასეთ „შედეგებს“? საყოველთაოდ ცნობილია, რომ უმჯობესია ქვეყანას ჰქონდეს არასწორი აგრარული პოლიტიკა, ვიდრე, ის საერთოდ არ გააჩნდეს! საქართველო კი სწორედ ის ქვეყანაა, რომელსაც საერთოდ აგრარული პოლიტიკა არ გა-

აჩნია. აგრარული სექტორი მთლიანად საბაზრო სტიქიაზეა მიშვებული და მთავრობის აზრით, საბაზრო კონკურენციაში ეს სფერო სწორედ ასე უნდა იყოს წარმოდგენილი. აღნიშნულთან დაკავშირებით უნდა შევნიშნოთ, რომ თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკა უკვე ისტორიის საკუთრებაა. დღეს მისი პრინციპებით მოქმედება მხოლოდ მაშინაა გამართლებული, თუ მას ყველა პოტენციური კონკურენტი დაცავს და დაემორჩილება. (რეალურ სინამდვილეში, თუ როგორ იცავენ მას, ანუ, როგორ ასრულებენ ვმო-ს მოთხოვნებს მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნები, ზემოთ დაწვრილებით აღვწერეთ). ფაქტია, რომ როცა პრაქტიკულად ყველა ქვეყანა საკუთარ აგროწარმოებას ეხმარება აქტიურად (ფინანსურად, მორალურად, მატერიალურად და ა.შ.) ქართველი აგროსაქონელმწარმოებელი ვერ იქნება დაცული და ყოველთვის დაჩაგრული აღმოჩნდება კონკურენტულ ბრძოლაში. სახელმწიფოს მხარდაჭერის გარეშე ის მუდამ არაკონკურენტუნარიანი დარჩება, როგორც შიდა, ისე, გარე ბაზრებზე.

ერთ-ერთი ძირითადი ვალდებულება, რომელიც საქართველომ ვმო-ში შესვლისას აიღო (2000 წლის 14 მაისი) წინასწარ შეთანხმებული ე.წ. „ბმული ტარიფების“ შემოღება იყო. მას შემდეგ, რაც ძალაში შევიდა „ბმული ტარიფები“ საქართველომ მართალია დაკარგა შიდა ბაზრის დაცვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბერკეტი (თავისუფალი საბაზო ტარიფების სახით, რომლის მოქმედება 2005 წლამდე გრძელდებოდა), მაგრამ, მას ამ მხრივ კვლავაც გააჩნია არანაკლებ მნიშვნელოვანი ბერკეტები. კერძოდ, ჩვენს ქვეყანას შეუძლია გამოიყენოს ანტიდემპინგური გადასახადი ისეთი იმპორტის მიმართ, რომელიც იყიდება თვითღირებულებაზე ნაკლებ

ფასში, ან როცა საექსპორტო ფასი უფრო დაბალია, ვიდრე იგივე პროდუქციაზე ექსპორტიორი ქვეყნის ადგილობრივ ბაზარზე არსებული ფასი. ასეთი გადასახადი გამოიყენება საბაზო გადასახადთან ერთად დამატებითი გადასახადის დაწესების გზით 0-დან 30%-მდე ფარგლებში. გარდა ამისა, არსებობს ე.წ. დამცავი ღონისძიებები, რომლებიც გამოიყენება ისეთი სწრაფად მზარდი იმპორტის მიმართ, რომელიც ზარალს აყენებს ადგილობრივ მწარმოებელს, ან ქმნის ზარალის მიყენების საფრთხეს. დამცავი ღონისძიებები აისახება პროდუქციის კონკრეტულ სახეობაზე საბაზო ტარიფის გადიდებაში, ან, საიმპორტო ქვოტის დაწესებაში.

მთავრობას, მის ხელთ არსებული ეკონომიკური, თუ ადმინისტრაციული ბერკეტების გამოყენებით, რა თქმა უნდა შეუძლია, ქვეყნის აგრარული სექტორი კონკურენტუნარიანად აქციოს, თუ მას ელემენტარულად ამის ნება ექნება. როცა ხელისუფლების ნებაზე ვსაუბრობთ, მხედველობაში გვაქვს ის უფლებები და მექანიზმები რომლებიც მან, როგორც ვმო-ს წევრმა ქვეყანამ შეიძლება გამოიყენოს როგორც დარგის სუბსიდირებაზე, ისე შიდა ბაზრის დაცვისთვის.

დღეს საქართველოს არა მარტო პოსტსაბჭოურ სივრცეში, არამედ, მთელ მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალური სატარიფო პოლიტიკა გააჩნია. თუმცა ასეთ პოლიტიკას ეკონომიკური სიკეთე არ მოუტანია. მხედველობაში გვაქვს ის უტყუარი აქსიომა, რომლის თანახმად, ლიბერალურ სატარიფო პოლიტიკას მაშინ ახლავს ეკონომიკური ეფექტი, როცა ამ გზით მიღებული მოგებით შეიძლება დაიფაროს ის ზარალი, რომელიც იმპორტულ პროდუქციაზე სატარიფო განაკვეთების შემცირებითაა გამოწვეული. ამასთან,

გასათვალისწინებელია, რომ ევექტის ერთ-ერთ ძირითად განმსაზღვრელ მანქანებელს კონკურენტუნარიანი დარგების აღორძინება და შემდგომი განვითარება წარმოადგენს. თუ ამ მანქანებით შემოვიფარგლებით, უნდა ითქვას, რომ ვმო-ში გაწვევრიანების შემდეგ, არა თუ კონკურენტუნარიანი დარგების შემდგომ განვითარებაზე, არამედ, მათ გადარჩენაზე გვიწევს საუბარი.

თანამედროვე მსოფლიოს პრაქტიკულად ყველა ქვეყანაში ამა თუ იმ ფორმით (საგადასახადო განაკვეთების შემცირება, შეღავათიანი კრედიტები და საბაჟო განაკვეთები, დაგროვილი საბიუჯეტო დავალიანების ჩამოწერა და ა.შ.) კონკურენტუნარიანი დარგების უპირატესი განვითარების ფინანსური მხარდაჭერის პოლიტიკა ხორციელდება. ბუნებრივია, ასეთ ვითარებაში შიდა ბაზარზე აგროსექტორის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება უნდა განხორციელდეს სახელმწიფოს მხარდაჭერის ისეთი პოლიტიკის გატარებით, რომელიც ადგილობრივ საქონელმწარმოებელს ჩააყენებს

არა „სათბურის“ პირობებში, არამედ, თანაბარ სასტარტო მდგომარეობაში. სხვაგვარად ქართველ ფერმერებს არასოდეს არ შეეძლება კონკურენციის გაწვევა სუბსიდირებულ იმპორტთან.

ვმო-ში გაწვევრიანების პერიოდში ექსპერტთა მხრიდან იყო გაფრთხილება იმის თაობაზე, რომ სოფლის მეურნეობის რიგ პროდუქტებზე დაწესებული ბმული ტარიფების დონე ვერ უზრუნველყოფდა შიდა ბაზრის დაცვას სუბსიდირებული იმპორტისგან, რაც არ იქნა გათვალისწინებული. უფრო მეტიც, გაწვევრიანების შემდგომ პერიოდში ბმული ტარიფების განაკვეთები (თავდაპირველად იყო სამი დონე 0, 12 და 30%) მნიშვნელოვნად შემცირდა (ორი დონე 0 და 12%). ასე მაგალითად, თავდაპირველად ბოსტნეულზე ბმული ტარიფი 20%-ს შეადგენდა, რომელიც გარკვეულწილად უზრუნველყოფდა იაფფასიანი და შედარებით დაბალხარისხიანი თურქული, ირანული, ბულგარული და სხვა ქვეყნების ბოსტნეულისგან ბაზრის დაცვას, მაგრამ დღეს ბოსტნეულზე სა-

ბაჟო ტარიფი მხოლოდ 12%-ს შეადგენს.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია მზა ჩაის პროდუქციაზე დაწესებული ბმული ტარიფი, რომელიც თავიდან 20%-იანი საბაჟო ტარიფით შემოიფარგლა. იმპორტირებული ჩაის დაბეგვრის ეს დონე პრინციპში საკმარისი იყო შიდა ბაზრის დასაცავად და ქვეყნის მეჩაიეობის აღორძინება-განვითარებისთვის. მაგრამ დღეს, როცა საბაჟო ტარიფი ჩაის მზა პროდუქციაზე მხოლოდ 12%-ს შეადგენს, ქართული ჩაის წილი ადგილობრივ ბაზარზე 15%-მდე დაეცა და იგი ფაქტობრივად აზერჩაიმ, მარიამჩაიმ, ლიპტონმა და სხვა დასახელების ჩაიმ ჩაანაცვლა. ასეთ ვითარებაში ქვეყნის მეჩაიეობა ერთ დონეზე გაყინული და მას „მშვენი დილემის“ დაბრუნების რაიმე ნიშან-წყალი არ ეტყობა. ანალოგიურ მდგომარეობაში არაერთი დარგია საქართველოში.

როცა მთავრობა თავს იწონებს იმით, რომ საქართველო მსოფლიოში მესამე ადგილზეა საბაჟო ტარიფების სისტემის ლიბერალიზაციით, ლოგიკურია დაისვას კითხვა – რომელ ადგილზე ვართ მსოფლიოში აგრარული სექტორის განვითარების დონით? როცა ხელისუფლება აცხადებს, რომ აგრარული სექტორის განვითარება უმნიშვნელოვანესი პრიორიტეტების ჩამონათვალშია შეტანილი, უპირაია დაისვას კითხვა – რაში გამოიხატება დარგის პრიორიტეტულობა? შეიძლება თანამედროვე მსოფლიოში პრიორიტეტული დარგის განვითარება მოხერხდეს ფერმერისთვის ერთჯერადად დარიგებული ნახევარი ტომარა სასუქით, ან 20 ლიტრი ღიზელის საწვავით? უფრო მეტიც, მთავრობა თვლის, რომ მაღალმოსავლიან წლებში წარმოებული აგრარული პროდუქცია მიწოდების კანონის თანახმად, უფრო იაფი იქნება, მაგრამ იმას აღარ კითხულობს, რო-

გორ მოახერხოს მაღალი მოსავლის მიმღებმა ფერმერმა მომავალ წელს აგროპროდუქციის აღწარმოება, ანუ, როგორ შეიძინოს პერმანენტულად გაძვირებადი მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებები, მათ შორის, მინერალური სასუქები, მცენარეთა ქიმიური დაცვის საშუალებები, მანქანა-იარაღები და სხვა მასალები.

მიუხედავად საკმაოდ მიმემდგომარეობისა ქვეყნის აგროსექტორს გააჩნია რეალური შანსი კრიზისის დაძლევისთვის, ოღონდ, ეს შესაძლებელი იქნება მხოლოდ მაშინ, თუ მთავრობა ბოლომდე გაიცნობიერებს შექმნილ სიტუაციას და დაუყოვნებლივ შეიმუშავებს აგროსასურსათო სექტორის განვითარების ისეთ სტრატეგიასა და მიზნობრივ პროგრამას, რომელიც დაეფუძნება არსებული მდგომარეობის კრიტიკულ ანალიზს, აგროსექტორის განვითარების შეფარდებით უპირატესობას და იმ რეალურ შესაძლებლობას, რომელიც ქვეყანას მოცემულ ეტაპზე გააჩნია.

როცა აგროსექტორის განვითარების შეფარდებით უპირატესობაზე ვმსჯელობთ, მხედველობაში გვაქვს ის უნიკალური ბიოგეოკლიმატური პირობები, რომელიც შესაძლებლობას იძლევა ვაწარმოოთ უვნებელი, მაღალხარისხისოვანი, გემური და სხვა თვისებებით გამორჩეული ეკოლოგიურად სუფთა აგროპროდუქცია. ეს კომპონენტები კი თანამედროვე მსოფლიოში ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ერთ-ერთი ძირითადი განმსაზღვრელია, როგორც შიდა, ისე, საგარეო ბაზრებზე. არის სხვა არანაკლებ მნიშვნელოვანი შესაძლებლობები, რომელთა დროული ამოქმედება საქართველოს მრავალდარგოვანი აგროსექტორის დაჩქარებული აღორძინებისა და შემდგომი განვითარების მყარი საფუძველი შეიძლება გახდეს.

რა უნდა გააკეთდეს ამ მიზ-

ნით? როგორც უკვე ითქვა, პირველ ყოვლისა, შესამუშავებელია აგრარული სექტორის აღორძინებისა და შემდგომი განვითარების ფართომასშტაბიანი პროგრამა, რომლის ძირითადი ამოცანა იქნება სოფლად საქონელმწარმოებელთა ეკონომიკური სტიმულირების ზრდა (შემოსავლების გაზრდა) და ქვეყნის სასურსათო უშიშროების უზრუნველყოფა მდგრადი განვითარების პრინციპების საფუძველზე.

აღნიშნული ამოცანის რეალიზაცია სახელმწიფოს მხრიდან ობიექტურად მოითხოვს აგრარული რეფორმის შედეგად მცირე ნაკვეთებად დანაწევრებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის კონსოლიდაციისა და სხვადასხვა ტიპის კოოპერატივების დაფუძნებისთვის სათანადო პირობების შექმნას; სოფლად საწარმოო და არასაწარმოო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია-მოდერნიზაციას, საკრედიტო რესურსებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდას, სერტიფიცირებული ორგანული მიწათმოქმედების განვითარებისთვის ხელშეწყობას; ვმო-ს მექანიზმების ეფექტურ გამოყენებას შიდა ბაზრის დასაცავად. ამავ ე მიზნით უნდა აღსდგეს საბაჟო შეღავათების არსებული პრაქტიკა, რომელიც სოფლის მეურნეობის პროდუქციის აღწარმოების საშუალებებზე (ელიტური სათესლე მასალა, ჯიშიანი პირუტყვი, სანაშენე კვერცხი და ა.შ.) ვრცელდებოდა. ვმო-ს ხელშეკრულების თანახმად, საქართველოს მიეცა უფლება გამოიყენოს აგრარული სექტორის მხარდასაჭერად 150-200 მლნ. დოლარის ექვივალენტური საშუალებები, ვმო-ში გაწვერიანების წლისათვის ქვეყანაში წარმოებული მთლიანი შიდა პროდუქტის გათვალისწინებით და ა.შ.

ეს ეკონომიკურ-ორგანიზაციული და სამართლებრივი ხასიათის ღონისძიებები საჭი-

როა განხორციელდეს ერთიან კომპლექსში, რომლის საერთო სინერგიული (ეკონომიკურ-სოციალური) ეფექტი, საბოლოო ანგარიშით, აგრარული სექტორის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაში, საექსპორტო პროდუქციის ზრდაში და იმპორტის ჩანაცვლებაზე ორიენტირებული დარგების აღორძინებასა და განვითარებაში უნდა აისახოს. აგროსექტორის სახელმწიფო მხარდაჭერის მიზნით გამოყოფილი ფინანსური სახსრების ოდენობა, ჩვენი გათვლებით, ბევრად ნაკლები იქნება იმ სავალუტო რესურსებზე რომლითაც ჩვენი ქვეყანა ყოველწლიურად „აფინანსებს“ სურსათის ექსპორტიორი ქვეყნების აგრარულ მეურნეობას. ამასთან, აღორძინებული სოფელი და აგრარული პროდუქციის ზრდა არის, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის აღწარმოებისთვის საჭირო მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებების (მინერალური სასუქები, მანქანა-იარაღები და ა.შ.) მწარმოებელი ქარხნების საწარმოო სიმძლავრეების ამოქმედება, სოფლის მეურნეობის პროდუქციისა და ნედლეულის პირველადი და მეორადი გადამამუშავების საწარმოთა სრული დატვირთვა და ა.შ. ყოველივე ეს ბუნებრივია, ზრდის მოსახლეობის საერთო დასაქმების დონეს, აუმჯობესებს მათ საყოფაცხოვრებო პირობებს და ხსნის სოციალური დაძაბულობის ფონს ქვეყანაში. ამდენად, სოფლის მეურნეობის აღორძინების მულტიპლიკაციური ეფექტი ეჭვს არ უნდა იწვევდეს. საჭიროა მხოლოდ მთავრობის ნება მისი განხორციელებისთვის.

პაატა პოლუაშვილი,
თსუ, პროფესორი, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი

ბიორბი ზიზიბაძე,
აგი, მთავარი მეცნიერთანამშრომელი